

Tractatvs De Magis, Veneficis Et Lamiis, Deqve His Recte Cognoscendis Et Pvniendis

Propter Varias & controversas de hac quaestione hominum sententias,
vtilissimus & cunctis ad Rerumpublicarum gubernacula sedentibus
maxime necessarius ... in tres libros distributus

Qvomodo Contra Magos, Veneficias, Et Lamias procedatur

Gödelmann, Johann Georg

Francofurti, 1591

VD16 G 2487

Capvt V. De exploratione per aquam frigidam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61533)

32 Bernhard. Epist. 39. Imò & ipsa vetita sunt torneamenta, quæ
 33 tamen non ita sunt periculosa, & fato subiecta, c. 1. & 2. de Tor-
 neamentis. Sanè principes inter se de regno, principatu, terri-
 torioq; litigantes, duelli hunc conflictum ad causam sapien-
 dam posse suscipere, post Alciatum in tractat. de singul. certa-
 mine, c. 3. notarunt quoq; Ferdinandus Vasqius Illustr. quæst.
 lib. 1. c. 49. Cephalus conf. 57. lib. 1. Borcholt. de Feudis, cap. 7. n.
 51. Nam cum bellum non nisi maxima humani generis calami-
 tate & strage conficitur, quid iustius excogitari posset, quàm vt
 tanta noxa è medio sublata, hi soli potissimùm armis decer-
 nant, ad quos ea res pertinet, victoremq; res sequatur? Francif-
 cus Sontbeckius in vsu Feudorum, p. 15. n. 89.

CAPVT V.

DE EXPLORATIONE PER
AQVAM FRIGIDAM.

Summæ.

- 1 *Exploratio per aquam frigidam quomodo fiat.*
- 2 *De hoc inquisitionis modo varia sunt hominum iudicia.*
- 3 *Explorationum sex genera.*
- 4 *Quare hæc species purgationes vulgares nominentur.*
- 5 *Primum explorationis genus olim erat per flammam.*
- 6 *Historia de orthodoxo quodam Episcopo.*
- 7 *Historia de Albanensi Episcopo.*
- 8 *Historia de Monacho Dominicano Florentino.*
- 9 *Secundum explorationis genus est per indicium crucis.*
- 10 *Tertium explorationis genus per sortes.*
- 11 *Quartum per corpus Domini.*
- 12 *Quintum per ferrum candens.*

13 *Histo.*

- 13 *Historia de nobili quadam muliere.*
- 14 *Versus Sophoclis.*
- 15 *Formula huius deuotionis.*
- 16 *Historia ex Ioanne Tritemio.*
- 17 *Historia ex Alberto Cranzio.*
- 18 *Lex Gallorum & Lombardorum, quando alicui de libertate līs
est mota.*
- 19 *Historia ex Cranzio.*
- 20 *Sextum genus per aquam feruentem aut frigidam.*
- 21 *Hæc explorationum genera de iure sunt prohibita.*
- 22 *Aqua frigida examinationem nominatim sustulit Imperator Le-
tharius.*
- 23 *Communis est sententia Doctorum, quod hæc exploratio sit pro-
hibita.*
- 24 *Francisci Hottomanni verba.*
- 25 *Oldendorpij verba.*
- 26 *Andreae Alciati & Bodini verba.*
- 27 *Facultates iuridicæ in Academijs Germaniæ explorationem per
aquam frigidam reiiciunt & improbant.*
- 28 *A communi Doctorum sententia non est recedendum, &
quare.*
- 29 *Cum Iurisconsultis conueniunt quoq; Medici & Philosophi.*
- 30 *Iudex qui hac furiosa probatione vitur conueniri potest actione
iniuriarum.*
- 31 *Scribonij argumentum refutatur.*
- 32 *Indicium tantum est verisimile, si cadauer emittit sangui-
nem.*
- 33 *An ex indicio isto quis possit condemnari & torqueri.*
- 34 *Verba Scribonij de experientia ipsa in hoc explorationis genere
recensentur.*
- 35 *Contrarium exemplum de submersione veneficarum refertur.*

Restat vt de alio inquisitionis modo, qui sumitur ex iniectione veneficarum in aquas frigidas, aliquid dicamus. Hæc exploratio sic se habet.

1. Foeminas quas fama vel etiam confessio veneficarum suspectas reddidit, quidam Imperiti Germaniæ iudices, statim absq; vltiori inquisitione capiunt, captasq; extra urbem deducunt, & in aquam frigidam ita conijciunt, vt dextra manus sinistro pedi, sinistra verò dextro pedi sit alligata, & si supernatant veneficas, sin submerguntur, innocentes credunt.

2. De hoc inquisitionis modo varia sunt doctissimorum virorum iudicia. Guilielmus Adolphus Scribonius, Philosophus aliàs doctissimus, in sua Physiologia sagarum contra Ioannem Evichium & Hermannum Neualdum medicos Saxonix celeberrimos, hanc explorationem vt naturalem & veram defendit. Nos præmissa prius origine explorationis huius & aliarum, quæ

3. verior & receptior sit sententia, ostendemus. Olim suspecti de crimine aliquo purgare solebant se. 1. Per flammam. 2. Per crucem. 3. Per sortes. 4. Per corpus Domini. 5. Per ferrum candens.

4. 6. Per aquam feruentem vel frigidam. Et hæc purgationes vel explorationes à Canonistis & Legistis vulgares dicuntur propterea, quòd vulgus eas contra leges tam diuinas, quàm humanas,

5. ex mera superstitione introduxit c. consulisti 2. q. 4. Primum

6. explorationis genus erat per flammam. Orthodoxus quidam Episcopus, cum Arriano contendens, eam conditionem proposuit, vt verborum aucupijs relictis, ignem ingrederentur, & sic ostenderent vtra sententia magis pia esset. Arrianus conditionem detrectauit accipere. Sed Orthodoxus ignem ingressus è rogo disputauit, & illæsus seruatus est. Theodorus lector lib. 2.

7. Abbas Ursperg. Petrus (inquit) Albanensis Episcopus obiit, iste per iudicium ignis immensam pertransiens illæsus pyram, vestimentis etiam per flammam volitantibus, sed in nullo læsis, Petrum Florentinum Episcopum declarauit Simoniacum :
vndè

vndè & ipse postea Igneus est appellatus. Ex eodem genere est, quod Philippus Comineus commemorat lib. Gallic. hist. 8. c. 19. vbi scribit. Hieronymum Sauaranollam, Monachum Dominicanum Florentinum, quod in suis concionibus vehementius in Italorum mores inueheretur, & Caroli Francogallia Regis aduentum infestis in Italiam signis assidue in concionibus suis denunciaret, à Franciscano quodam in crimen hæreseos vocatum fuisse: tanta contentione, vt sponsione illum flammæ subeundæ prouocaret, ni hæreticus & veterator esset. Pro Hieronymo alter quidam sui sodalitiij atq; ordinis Dominicanus, conditionem accepit. Die constituta, cum vterq; magna sodalium suorum caterua stipatus in forum, multis hominum millibus inspectantibus, venisset, Dominicanus (inquit Comineus) corpus Domini manu tenens, progredi ad rogam cepit. Aduersus eam gestationem, cuius præsidio Dominicanus confidebat, Franciscanus reclamare, atq; acriter aduersari cepit. Itaq; Senatus Florentinus intercessit, qua de causa reinfecta vtrinq; discessum est. Secundum explorationis genus est, per iudicium crucis, vt in testamento Caroli Magni: apud Naucleum: Si causa controuersia inter partes orta fuerit, quæ hominum testimonio definiri non potest, volumus, quod ad declarationem rei dubiæ iudicio crucis Dei voluntas, & rerum veritas inquiratur. Et in Capitulari: Quod si accusator contendere voluerit, de ipso periurio, stent ad crucem: & si iurator vicerit, lege sua accusator emendetur. Et alio loco: Campo vel cruce contendant. Et Carolus Magnus in suis Constitutionibus mihi f. 62. l. 3. Homo ingenuus, inquit, qui multam soluere non potest, & fideiussores non habet, licet ei semetipsum in vadium mittere donec persoluat, aut i 2. iuret, aut, si ille, qui causam quærit, 12. hominum Sacramentum recipere noluerit, aut cruce, aut scuto, & fuste contra eum decertet. Existimat Vitus Amerbachius in annotatione ad constitutiones Carolinas con-

stitut. 34. fol. mihi 64. campum & cruce fuisse armorum genera. Sic enim scribit : Porrò campum & cruce videntur, esse armorum genera, à nostris *Kampff* / *Kämpffen* / veteres Germani *Kamp* & *Kampen* / dixerunt, sicuti Saxones adhuc dicunt, & à
 10 *Kruke*. Semper enim veteres C. extulerunt sono K. Tertium explorationis genus est, per sortes. Quarum formula in legibus Frisionum titulo 14. his extat verbis : Sortes tales esse debent : Duo tali de virga præcisi, quos tenos vocant, quorum vnus signo crucis innotatur: alius purus dimittitur, & lana munda obuoluti, super altare, ceu reliquias mittuntur, & præbyter si adfuerit, vel si præbyter deest, puer quilibet, vnum de ipsis fortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, si illi septem, qui de homicidio commissio iurauerunt, verum iurassent, euidenti signo ostendat. Si illum, qui cruce signatus est, sustulit, innocentes erunt, qui iurauerunt : sin verò alterum sustulit, tunc vnusquisq; illorum septem faciat suam sortem, id est, tenum de virga, & signet signo suo, vt eum, tam ille, quam cæteri, qui circumstant, cognoscere possint, & obuoluantur lana munda, & altari seu reliquijs imponantur, & præbyter si adfuerit, si verò non, vt superius, puer innocens, vnumquenq; eorum singillatim de altari tollat, & ei qui suam sortem esse cognouerit, rogat, cuius sortem extremam esse contigerit, ille homicidij compositionem persoluere cogatur, cæteris, quo-
 11 rum sortes prius leuatae sunt, absolutis. Quartum per corpus Domini. Cuiusmodi fuit illud, de quo commemorat Gregorius Turon. lib. 10. cap. 8. Tu verò, si idoneus es, vt adseris, accede propius, & sume tibi Eucharistiæ particulam, atq; impone ori tuo, erit enim Deus respector conscientiae tuæ. At ille accepta Eucharistia, communicans abscessit. Ex eodem genere illud est Benonis Cardinalis in vita Hildebrandi Papæ Gregorij VII. Ioannes, inquit, Portuensis Episcopus, qui intimus fuerat à secretis Hildebrandi, ascendit in ambonem B. Petri, & inter
 multa

multa audiente clero & populo, ait: Tale, quid fecit Hildebrandus, & nos, vnde deberemus viui incendi: significans de Sacramento corporis Domini, quod Hildebrandus responsa diuina quærens contra Imperatorem, fertur iniecisse igni, contradicentibus Cardinalibus, qui assistebant ei. Item, illud, de quo est apud Ioannem Triterium in Chronic. cap. 15. consilio habito Episcopus probationem reuelationum suarum Abbati sub præceptione dominici corporis & sanguinis indixit. Itaq; celebratione missarum peracta, Episcopus corpus Domini præbens in manum sic iurare cepit: Ego Rupertus dico & iuro super hoc corpus & sanguinem Domini, quod reuelationes istæ non sunt fictæ, &c. Si aliter est, quàm dixi, corpus non pertranseat corpus meum, sed hæreat in faucibus meis, strangulet & suffocet me. Sigebert. in Chron. anni 870. Lotharius Rex Romam ad Adrianum Papam se excusatum vadit. A quo dum pro comprobatione innocentia suæ ad examinationem corporis & sanguinis Domini tam ipse, quàm optimates regni inuitati fuissent: & ipse & omnes, qui corpus Domini cum eo temerè accipere præsumperant, infra annum perierunt. Quintum explo- 12
rationis furiosæ genus est per ferrum candens vel ignitum, introductum ad exemplum potionis illius, quæ stupri insimulatis mulieribus exhiberi solebat: illa potione sumpta, si mulier rea erat stupri, pertran sibat illam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescebat femur eius, eratq; in exemplū omni populo. Si verò stupro polluta non erat, nihil ei potio sumpta nocebat, vt prolixè Numerorum c. 5. & in c. in lib. 2. quæst. 4. traditum est. Sic mulier nobilis cuiusdam viri, quem Maria con- 13
iunx Otthonis tertij falsò accusauerat, quòd se de stupro sollicitasset, ignitum ferrum in conspectu omnium illæsa pertulit. Cranzius in Saxonia lib. 4. c. 26. Huius vetustissimi mentio fit 14
apud Sophoclem: cum enim ibi Creon publico decreto, mortisq; poena indicta, corpus Polynicis sepeliri prohibuisset & An-
tigone

rigone clam fratrem sepulcro tradidisset, custodes regij, nunci-
um Creonti miserunt, qui præter alia & hæc in eorum excusati-
onem dixit:

*Sumus parati & candens ferrum manibus tollere,
Et per ignem serpere, Deosq; adiurare,
Nec fecisse, nec fuisse conscios.*

Eius, qui hac de re consilium habuerit, nec eius, qui eam
fecerit. Couerru. lib. 4. variar. resolutio. cap. 23. Ioan. Borcholt.
15 de feudis cap. 7. no. 52. Huius deuotionis formulam Ioannes
Auentinus lib. Annal. 4. hanc profert: Deus iudex iustus, qui
auctor pacis es, & iudicas æquitatem, te suppliciter rogamus, vt
hoc ferrum ordinatum ad iustam examinationem cuiuslibet
dubietatis faciendam, benedicere & sanctificare digneris. Ita si
innocens (de prænominata causa vnde purgatio quærenda est)
hoc ignitum in manus acceperit, illæsus adpareat. Et si culpa-
bilis atq; reus, iustissima sit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute
16 declarandum: quatenus iustitiæ non dominetur iniquitas, sub-
datur falsitas æquitati, per Dominum nostrum, &c. Exemplum
autem inquisitionis fidei memorabile commemorat Ioannes
Tritemius in Chron. cap. 22. His temporibus circiter annum
1215. multi fuerunt hæretici. Hos frater Conradus de Marpurg,
inquisitor Apostolicus, iudicio ferri candentis si negassent hæ-
resi, probare consuevit, & quos ferrum exulsiisset, velut hæreti-
cos iudicio seculari tradere comburendos. Vnde paucis excep-
tis, omnes qui semel essent accusati, & ad eius examen perdu-
cti, per eum condemnabantur ad incendium. Fuerunt, qui cre-
derent, eum plures innocenter damnauisse, propterea quod
candens ferrum à peccatis nullum reperisset immunem, et-
iam si nullius hæresis macula vnquam infectus extitisset. Hæc
inquisitor Apostolicus: cui prægustatoris honos debebatur:
præsertim cum in c. dilecti, Extr. de purgatione vulgaris. Papæ
Hono-

Honorius tertius istos liuaniorum mores damnat, qui criminis alicuius insimulatos ferri candentis iudicium subire iubebant: & si qua exindè sequebatur adustio, ciuilem pœnam infligebant. Ex eodem genere est, quod Albertus Kranzius lib. Daniæ 17 4. cap. 24. scribit, Cùm Dani ad Christianam religionem adduci non possent, venissè Romam Popponem quendam, qui diu, inquit, in Italia & apud summum Pontificem peregrinatus fuerat, populumq; his affatum esse verbis: Quid si ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas? vellèntne subire, quæ hortaretur, cunctis succlamantibus velle. In Chirotecæ formam iussit ferrum aptari, idq; ignitum afferri. Rubuit igne ferrum, ille tamen intrepidus manum immisit ad cubitum, deportauitq; ad locum constitutum. Ibi cùm pedes Regis proiecisset, victa manus dedit concio, spontè subiens lauacrum regenerationis. Huc pertinet legis Franciæ lib. 4. cap. 57. Si cui de libertate lis mota sit, & cognatum interfecerit, si negauerit, se illum occidissè, per nouem vomeres ignitos iudicio Domini examinandus accedat. Quæ lex extat etiam in Lombarda lib. 1. tit. 11. de parricidio. Item, illa lex militaris apud Radeuicum lib. 1. cap. 26. Si seruus aliquis culpatus non in furto fuerit deprehensus, sequenti die expurgabit se iudicio igniti ferri: vel Dominus iuramentum pro eo præstabit. Hanc autem consuetudinem in regno Neapolitano Imperator Fridericus I. sustulit: Neapol. Constit. lib. 2. tit. 31. Eorum, iquit, ridendum sensum duximus, qui naturalem candentis ferri calorem tepescere, imò (quod est stultius) frigescere nulla iusta causa superueniente confidunt. Ac memorabile est huius furiosæ probationis miraculum, quod Albertus Kranzius memoriæ prodidit lib. Vandaliæ 8. cap. 30. his verbis. Incendium ædium furtim procuratum imponebatur in eo oppido innocenti: ille quàm sanctè iurans, eius se culpæ non esse affinem, purgationem afferebat vulgarem de ignito ferro: quam iuribus interdictam, aut ignorauère, aut

aut contempserè, qui iudicio præerant laici. Ferrum ergò ignitum ille deportat, itinere non paruo: tùm manibus excutens, nihil læsionis præferebat. Euanuit ferrum ex oculis mirantium omnium. Annus penè totus intercesserat, cùm alius iam filicibus viam straturus in oppido publicam, in arena loci manum vertit, & inuento ferro, adhuc ignescente dextram adurit, mirati, qui adstitère, rem, referunt loci præfecto: illi mox incidit suspicio, illum esse hominem criminis reum, quod innoxio imponebatur, mox iubet ad quæstionem abripi: confitetur crimen, & vltimo supplicio fractis rota cruribus interimitur: ita
 20 diuino iudicio est proditus noxius. Sextum explorationis furiosæ genus fuit per aquam feruentem vel frigidam. Calidæ consecrandæ formulam Ioannes Auentinus lib. 4. hanc profert: Deus iudex iustus, fortis & patiens, qui es autor & amator iustitiæ, qui iudicas æquitatem, iudica Domine, quod iustum est: quia recta iudicia sunt. Qui respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum saluasti, & per eius passionem genus humanum redemisti. Tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica, qui tres pueros, id est, Sidrac, Misach, Abdenago, iussione regis Babylonis missos in caminum ignis, seruasti. Tu clementissime præsta, vt si quis innocens in hanc aquam feruentem manum mittat, sicut tres pueros supradictos de camino ignis eripuisti: & Sufannam de falso crimine liberaisti, ita Domine manum illius saluam & illæsam perducas. At si quis culpabilis, vel incressante Diabolo cor induratum, præsumpserit manum mittere, tua iustissima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore tua virtute manifestetur, & anima illius per poenitentiam saluetur. Hinc illud in lege Frisionum titul. 3. Si res grandis erat, seruum ad iudicium Dei in aqua feruenti examinet. Item, & ad examinationem feruentis aquæ iudicio Dei probandus accedat, Et tit. 14. Et se per Sacramentum
 iudicio

iudicio Dei exanimandum feruenti aqua innocentem ostendat. Item, in Lombarda lib. 1. tit. 10. Si cuiuslibet seruus hominem interfecerit, iudicio aquæ feruentis examinetur, vtrum hoc sponte an se defendendo fecisset. Et ibidem: Si proprius seruus hoc admiserit, iudicio aquæ feruentis examinetur, &c. Item, in Neapolitano regno, vt in Neapol. Constit. lib. 2. tit. 31. Eorum, inquit, sensum ridendum duximus, qui reum criminis constitutum, ob conscientiam læsam tantum asserunt ab aqua frigida frigidè elemento non recidi: quem submergi potius aëris competentis retentio non permittit, vbi glossa: Submergebantur, inquit, in aqua frigida tribus vicibus. Item, in Specul. Saxon. lib. 1. articul. 39. Sed ex his tribus vnum magis eligant congruentem: vel ferrum candens manibus portent, vel in aquam bullientem brachium vsq; ad cubitum imponant, aut ab incurfu in area contra certantem se defendant. Atq; hæc quidem de aquæ feruentis cruciatu hætenus. Deinceps de aqua frigida videamus Aimoinus lib. 5. cap. 34. Ludouicus autem, Ludouici regis filius, decem homines cum aqua calida, & decem cum ferro calido, & decem cum aqua frigida ad iudicium misit coram eis, qui cum illo erant, petentibus omnibus, vt Deus in illo iudicio declararet, si per ius & æquum ille habere deberet portionem de regno, quam pater suus illi dimisit, ex ea parte, quam cum fratre suo Carolo per consentionem illius, & per Sacramentum accepit. Qui omnes illæsi reperti sunt. Item, in formula Pacis Alsatix apud beatum Rhenanum, Germanic. rer. lib. 2. Plebeius autem & minoris testimoniij rusticus, aquæ frigidæ se expurget iudicio. Hæc explorationum genera omnia cum Diabolico instinctu sunt excogitata, & ad diuinæ potentix tentamenta vergant, ideò rectè de iure sunt prohibita & abolita. Tot. tit. Extra de purgatione vulgari, & præsertim in c. dilecti. Vbi pontifex refert magistratum politicum Liunia de crimine aliquo suspectos, vt ferri candentis iudicium subirent,

K

coëgisse,

coëgisse, sumfisseq; supplicium de ijs, si qua exinde secuta esset ad-
 ustio. Et mandat Pontifex, vt magistrat^o ab huiusmodi grauami-
 nib. in posterum desistat. Sic hoc defensionis genus sublatum est, in
 c. conf. 2. q. 4. Ibi Pontifex iubet, ne quis parentes, si filij in lecto
 cum ipsis dormientes mortui repiantur, cogat, vt se ferro candē
 te, aut aqua feruēte purgent: nam inquit, Pontifex, ferri candē-
 tis, vel aquæ feruentis examinatione confessionē extorqueri à
 quoq; sacri non censent Canones, & quod sanctor. Patrū docu-
 mento sancitū non est, superstitiosa adinventione non est præ-
 sumendum. Et nominatim aquæ frigidæ examinationē sustulit
 Imper. Lotha. in Lomb. iure li. 2. t. 54. Vt examen aquæ frigidæ à
 missis (p missos intelligit Imper. commissarios aut legatos, gl. in
 c. 1. de imm. Eccl. dicit esse vulgare Italicū) omnib. interdicitur
 vel vltiùs nō fiat. Et quod exploratio hæc p aquas fridas ho-
 diè sit prohibita, est com. Doct. conclusio & opinio. Franc. Hot-
 tom. de Disp. Feud. c. 44. n. 6. Vbi furiosum hoc pbatōnis gen^o,
 sicut & prædicta, nominat. Et Ioan. Oldend. cla. 7. Olim, inquit,
 purgare se solebāt suspecti de crimine: aliàs duello c. 2. de purga.
 vulg. Aliàs aqua frigida vel feruente, in quam nudi mittebātur,
 c. ex tuarum, de purg. can. Aliàs ferro candenti, vt vocat c. fi. de
 purg. vulg. vel ignito, vt recti^o in c. Mennem. 2. q. 5. Et quanq; ex-
 emplum duelli legatur de Dauide & Goliath. 1. Reg. 17. Non ad-
 mittitur tamen hodiè talis Monoma. l. 1. de gladiat. c. 2. de purg.
 vulg. Quum enim istis cruciatuū adflictionib. Deus tentaretur:
 meritò fuerunt abrogatæ & introducta est purgandi formula ta-
 lis, vt delat^o apud magistratū adhibeat septem, vel pro qualitate
 rei pauciores, qui testimonium innocentia illius ideò præstare
 possint, quia & fide sint digni, & propter vicinitatem compertā
 habere possunt veritatē c. ex tuarum & c. cum dilectus, de purg.
 cano. Tum ipse suspectus iurabit, se non admisisse tale crimen,
 quod obijcitur. Compurgatores autē iurabunt, se credere, quod
 principalis iurans dicat veritatem c. de test. & c. vlt. de purg. can.
 Et Io-

Et Ioan. Bodin. de Dæmo. l. 4. c. 4. Sapiens, inquit, iudex ad con- 26
 sequendum veritatem omnem præsumptionem comportatu-
 rus est: modò ne id faciat, quò multi iudices in Germania solent.
 Hi enim aut Magos alios conquirunt, ut per eos ad saltum cribri
 resciscant an reus sortes exerceat: aut puerulis templum ad eun-
 tib. novos calceos axungia suilla perunctos curant indui, ut
 Magæ indè nequeant egredi, nisi eis visum fuerit, qui pingues
 calceos ferunt: aut ambos pedes Sagæ & manus col-
 ligantes eam imponunt aquæ leniter, eamq; si Sa-
 ga fuerit, in fundo mergi non posse putant. Andreas
 Alcatus quoq; in compendio iudiciarij processus, hanc con-
 suetudinem propter tres causas condemnat. 1. Quòd ex diabo-
 lica invidia sit excogitata. 2. Quòd Deus tentetur. 3. Quòd multi
 innocentes hac ratione condemnentur. Hos Dd. sequuntur
 Iodocus Damhouderius in Pract. Crim. c. 43. Ioan. Borcholt. de
 Feudis c. 7. n. 52. Daniel Venatorius in Analyfi Pontificia lib. 5.
 tit. 35. vbi Canonistæ omnes, Ioachimus à Beuff super Rubr. de
 Iureiur. n. 204. Hanc Doctorum communem sententiam ap- 27
 probant quoq; omnes facultates luridicæ in Academijs Ger-
 manicæ. Perperam igitur agunt, hi iudices, qui ab hac sententia 28
 communi discedunt. A communi enim sententia in iudican-
 do vel respondendo haudquaquam est recedendum l. 1. versi. &
 sanè crebrior. De offi. quæst. c. 1. c. Ne immutaris, 5. vbi Panor. &
 reliqui Doct. De Constit. c. Prudentiam 21. & ibid. Panorm. in 3.
 notab. De offi. & potest. iud. delega. & scribit prolixè Ias. in Auth.
 Nouissima, n. 22. C. de inoff. test. Et meritò quidem. Quod enim
 à pluribus sapientib. quæritur, id faciliùs inuenitur, ut dicit Bald.
 Et Acrius est multorum, quàm vnius vel alterius cuiuspiam de
 qua; re iudicium. Aristot. li. 3. c. 7. & 11. Ut non immeritò sum-
 mus etiam Pontifex scriptum reliquisse videatur: Integrum esse
 iudicium, quod plurimorū sententijs comprobatur. Cle. 1. ver.

Quod etiam, De Sentent. excommunic. vsq; adeò, vt ij, qui contra communem opinionem respondere præsumserint, nomine pœna sint affiendi, quemadmodum latè persequitur Anton. Maria. corat. in tractat. de comm. D. opin. l. 3. inspectio.

29 1. & 2. Huic communi Jurisconsultorum sententiæ subscribunt quoq; Medici & Philosophi doctissimi: VVierus, Euvichius, Nevvaldus, Augustin. Lerchemer, alijq; complures, qui omnes vnanimiter furiosum hoc explorationis genus reijciunt. Et supersticiosum inuentum, à Satana & credulis eius auditoribus inuectum appellant. Item, ludibrium Satanæ, Tragœdiæ periculosa & scandulosa initium. Admiratione itaq; dignum est, Scribonium contra iura manifesta, & communem Jurisconsultorum, Medicorum & Philosophorum sententiam, hanc abrogatam consuetudinem in lucem reuocare, & imperitis iudicibus eandem inculcare, eosq; in discrimen adducere. Dubium enim non est, iudicem, qui hac exploratione furiosa, diabolica & prohibita vtitur, conueniri posse actione iniuriarum, non minùs, quàm si aliquem iniuste in carcerem coniecisset, l. nec magistratibus 32. D. de Iniur. Mynsinger. cent. 5. obser. 69. Laurentius Kirchouius commun. opinio. cent. 5. conclus. 30. Sed videamus Scribonij rationes. Quòd veneficæ coniectæ in aquam non demergantur, scribit causam esse leuitatem in corpore Sagarum & quidem Satanicam. Verba eius sunt fol. 115. Nempè, inquit, leuitas non insita illa & naturalis à materia & forma corporis dependens, sed externa quædam seu aduentitia aut aliundè accedens erit. Quænam, quæso, ista? Dixeram in Epistola mea eam esse Satanicam. At quomodo, quo sensu? Satanicam scilicet appellauì à causa efficiente, quòd Satanas iustissimo & imperscrutabili Dei iudicio sua leuitate attrahat, tollat, retineatq; Sagas in alto aut superficie aquarum. Est enim natura eius, quàm leuissima, quemadmodum in parte priore ostendimus, cum homines quoq; per aërè ad loca remotissima
ferre

ferre & impellere. Cùm verò in aëre superiore homines retinere queat, vbi aliàs secundum suam naturam non viuunt: quid impedit, quò minus in aqua, velut elemento grauiore crassioreq; Sagas eleuet atq; sustentet, illis subiacens, & eas quasi in dorso gestans. Vel etiam, si dicerem eas ob inhabitantem illum corporibus suis spiritum leuissimum non submergi. Vtrùm hoc tam absurdè dictum? Vtrùm, quæso, grande peccatum foret? Annon sives Gargafarenarum irruens, eos in mare omnes præcipitabat? quod alioquin illi non intrassent. Haftenus Scribonius. Si hæc vera sunt, quæ Scribonius scribit, quomodo Diabolus veneficis tot & tam varijs speciebus dicitur apparere, quod ab illo ipso afferitur, externum opus esset, quomodo poterit illis inferuire vel afferendo, quæ petunt, vel inferendo alijs, quæ exoptant? Forsitan egreditur & ingreditur quando vult, & ianua ipsi semper est aperta? Credendum foret, si afferri possit ratio & causa, quæ factum probet. Nulla enim sensit, nulla dixit se obsideri à Diabolo. Sed esto, obsideat illas, an propterea leuiores redduntur illarum corpora. Cui hoc credibile est, qui obsessos omnes omni seculo sibi ob oculos ponit? Annon sives Gargafarenarum obsidens, eos omnes in mare præcipitauit? vndè, quæso, hæc demersio, nisi à grauitate Diaboli. Deinde si leuitas est qualitas naturæ materiæ, Diabolus non inerat, nam ille, iuxta Scribonij Physicam doctrin. est spiritus naturæ tantum formatæ: leuitatem autè esse tantum naturarum materiatarum ead. Physica Scribonij dicit. Quapropter concludere eum oportet, Diabolum leuem non esse, nec quicquam leuitatis habere, & ita per consequens Sagis leuitatem, qua supernatant, communicare non posse. Nec obstat *ἀντιπαρθενα* aquæ cum Sagis: vbi Scribonius scribit: Aquam Sagas in suum alueum recipere nolle, propterea quod illa in Baptismo abusæ sunt. Ratiocinatio quidem est & opinio, sed nullis nixa fundamentis. Quod sic probor: Omnis *ἀντιπαρθενα* est à prima creatione indita, sed hæc repulsio

- non fuit indita à prima creatione. Quare, &c. Maior constat omnium specierum *et in animalibus* inductione minor manifesta est ita, vt probatione non indigeat. Nam Baptismi vsus tantum post Christum natum cepit. Sed hæc refutata satis sunt ab alijs.
- 32 Nihil huc facit, indicium illud homicidij, si cadauer coram homicida emittit sanguinem, quod Scribonius ad stabiliendam suam sententiam adfert. Nam illud indicium est incertissimum prout scripsit magni nominis Iurisconsultus Anto. Gomez. variar. resolut. tom. 3. c. 13. n. 15. vbi scribit. Sed saluo meliori iudicio, ego teneo contrarium, & nullo modo practicarẽ, quia hoc indicium est nobis incertissimum, & ex causis nobis incognitis & valdè remotis, ideò non esset practicandũ. Item, quia tortura est actº grauissimi præiudicij, ex quo faciliter posset sequi mors, ideò in dubio sanctius esset, nocentem impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare, vt in l. absentem ff. de poenis, item, quia licet indicia sint arbitraria, tamen intelligo, quando iure probantur ex aliqua extrinseca & nobis cognita præsumtione, sed istud indicium, de quo loquimur, nullo iure, vel causa, quæ iuridicè concludat, nobis constat, ergò non valet, nec ex eo reus veniret torquendus. Hactenus Gomez. Iacob. quidem Menoch. de arb. iud. q. li. 2. cent. 3. casu 270. & de præsumt. li. 1. q. 59. scribit indicium hoc esse sufficiens ad torturam & capturam: tamen, quia nulla mentio huius indicij in Const. Crim. Caroli V. c. 32. & 33. *Von gnugsam Anzeigung des Mordts* extat, mihi Gomezij sententia placet, in qua fuit quoq; Hippolytus Marsilius Bononiensis Iurisconsultus celeberrimus, in Pract. sua Crim. §. diligenter n. 181. Vltimò adducit Scribonius ipsam experientiam, sic enim fol. 130. in sua Physiologia scriptũ reliquit. Plurimis autem exemplis testata est, Sagas aquis non submergi: ita certò, vt compertum obseruatumq; sit, omnes quæ aquis hoc modo innataissent & submergi non potuissent, vel suo ipsarum testimonio deinceps prolato reas fuisse. Et exempla alia, quibus
contra-

contrarium demonstratur, proferri nequeunt. Neq; VVierus, neq; Bodinus, neq; alij, qui huic purgationi contradicere cogitant, vel vnum saltem aduersum exemplum annotârunt. Hactenus Scribonius. Sed ei hoc exemplum, quod ego meis oculis vidi, oppono: Cùm anno 1588. ex Borussia in Liuoniam proficisceretur, inuitauit me in via quidam prædiues & opulentus nobilis in suam arcem. Hic cum veneficam sequente die, propter enormia delicta, quæ sua magica & diabolica arte commiserat, iam ad ignem condemnasset. Quæsiui num illam quoq; prius in aquam, more solito, coniecisset, ad experiendum vtrum rea esset, eo negante, monui, vt id tentaret, (volui enim ea ratione inquirere, num hæc exploratio per aquam frigidam vera esset nec ne) sed ecce postquam venefica à carnifice in aquam gelidam colligatis artibus fuit proiecta, statim submersa fuit. Is postea ad me scripsit, se cum sex veneficis captiuis idem tentasse, at omnes fuisse submersas, & in fine literarum scribit: Iam demùm tibi credo, signum hoc falsum, diabolicum & furiosum esse, & magistratum incautum decipere posse. Quapropter non dubito, Scribonium virum aliàs doctissimum, tandem sponte veritati locum daturum, & tot testimonijs Iurisconsultorum, Medicorum & Philosophorum veritatis patronorum non contradicturum: sed illud Democriti consideraturum. *ἀρχὴ μεγάλου ἀρετῆς, ἀνὴρ αὐτὸς ἀληθῆς*, id est, Principium magnæ virtutis esse tueri veritatem.

CAPVT VI.

DE CAPTVRA VENE-
FICARVM.

Summæ.

1 Post accusationem & inquisitionem institutam reus in custodiam conicitur.

2 Qui-